

Kultuur 2030 arutelupäeva kokkuvõte

05.04.2019 Tartus

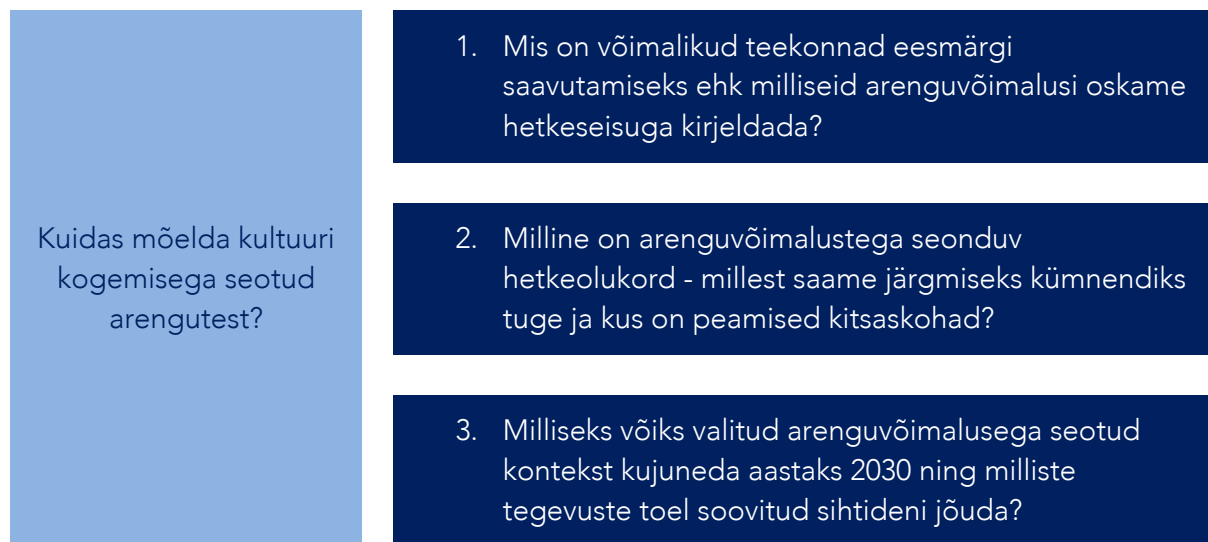
Teema: „Kuidas luua eeldusi, et 2030. aastaks suureneks kultuuri väärtustavate inimeste arv?“

Päeva teemajuhid: Anu Kivilo, Jorma Sarv

Moderator: Marleen Pedjasaar

Tartus toimunud arutelu keskendus kultuurist osa saajate järelkasvule ja kestmisele. Arutelu eesmärk oli küsida, mida saame tänaste teadmiste ja võimaluste juures teha, et riigivalitsemises tehtavad otsused loovad võimalikult soodsa pinnase kultuuris osalemise harjumuse süvendamiseks ning dialoog kultuuri loojate ja seda eri moel kogejate vahel oleks aktuaalne ja mõjus. Arutelu toimus kuues laudkonnas, vahelduseks ka mitme laudkonna koostöös ning kogu saali osalusel.

Arutelu ülesehitus liigendus kolmeks küsimuseks:

1. Arenguvõimalused ehk võimalikud teekonnad eesmärgi saavutamiseks

Teemajuhtide poolt pakuti osalejatele aruteluks välja neli arenguvõimalust. Laudkondadel paluti need läbi arutada, teha omapoolseid lisandusi või täpsustusi ning soovi korral pakkuda välja ka täiendavaid arenguvõimalusi. Arutelu algatamiseks pakutud arenguvõimalused olid järgmised:

1. Kodus ja kogukonnas pakutavad võimalused kultuuri kogemiseks, selles avalduva unikaalsuse ja eripära tajumiseks. Kohaliku identiteedi ja laiemalt kultuurilise keskkonna tunnetamine ning tundmaõppimine

2. Üld- ja huvihariduses sisalduvad tegevused, et viia õpilasteni kõrgel tasemel, mitmekülgset ning õppetööga loogiliselt seostatud kultuuri kogemise võimalused. Kool kui kultuuriga seotud ootuste ja harjumuste kujundaja.
3. Kultuuriasutuste avatus ja teadlikkus laste ja noorte kõnetamisel. Teadlik lähenemine nii lastele ja noortele kui ka neid mõjutavatele sihtrühmadele (sh lapsevanemad, pedagoogid jt).
4. Tehnoloogiaste võimaluste kaasamine ning tasakaalu otsimine virtuaalselt ja vahetult kogetava kultuuri vahel. Tehnoloogia poolt mõjutatud käitumismustrite tundmine ning selle kaudu kultuuri jaoks soodsate harjumuste kujundamine (sh pakkudes nii digikanaleid kui ka nendest teadliku distantseerumise võimalusi).

Lisaks arenguvõimalustele oli laudkondadel silme ees lühivalik kultuurist osa saamist iseloomustavat statistikat:

- Keskmiselt külastab aasta jooksul mõnda kultuurisündmust 78% Eesti elanikest. Ühegi kultuuriharrastusega pole viimase aasta jooksul tegelenud 27%.
- Mitmes maakonnas on kultuurielus osalemine Eesti keskmisest oluliselt väiksem (nt Valgamaa, Võrumaa, Ida-Virumaa, Järvamaa) ning viimastel aastatel (2015 vs. 2017) on vähenemine märkimisväärne (Läänemaal 16,8%, Lääne-Virumaal 11,4%, Järvamaal 10,8%).
- 2017. aastal algatati huvihariduse ja -tegevuse täiendav toetamine. Eesmärgiks on muuta huviharidus ja huvitegevus 7–19-aastastele kättesaadavamaks ning mitmekesisemaks. Lisatoetuse kogumaht on alates 2018. aastast 15 miljonit eurot aastas, millest KOV-dele suunatud toetus on 14,25 miljonit eurot.
- 2019. aasta juubelilaulu- ja tantsupeole „Minu arm“ on registreerunud rekordarv 2515 kollektiivi.
- 2017. aastal käidi Eestis teatris üle 1,1 miljoni korra. 65% vaatajatest külastas täiskasvanute lavastusi, ligi veerand lastelavastusi ning ülejäänud kümnendik teismelistele ja noortele mõeldud lavastusi (lavastused 12–20aastastele). Kuigi lavastuste ja etenduste arvud on kasvanud, ei ole see suhtarv viimasel kümnendil muutunud.
- 2018. aastal püstitati Eesti filmi vaatajarekord – üle 600 000 külastuse (kokku oli 3,5 miljonit külastust). Võrdluseks, 2017. aastal käis terve aasta jooksul Eesti filme vaatamas 282 421 inimest.
- 2017. aastal külastati Eesti muuseume veidi üle 3,5 miljoni korra. Võrreldes 2016. aastaga lisandus 50 000 muuseumikülastust. 35% kõigist külastustest tehti välisriikide poolt.
- Kui 2016 aastal ilmus 3794 nimetust raamatuid ja brošüüre, trükiarvuga 4,28 miljonit eksemplari, siis 2017. aastal ilmus 3916 nimetust, kuid trükiarv oli langenud 4 miljoni peale.
- Rahvaraamatukogude lugejate arv on pärast kümmekond aastat kestnud vähenemist stabiliseerunud 353 500 lugeja juures.

Esimese arutelu lõppedes paluti laudkondadel valida üks arenguvõimalus, millele edaspidi keskendutakse. Kuna ühtegi täiendavat arenguvõimalust välja ei pakutud, tehti valik ülaltoodud nelja hulgast, neid mõningal määral täpsustades või sidudes:

Laudkond 1: Kodu ja kogukond

Osalejad: Andres Kauts, Elo Süld, Kaie Jeaser, Kalle Paas

Laudkond 2: Kultuuriasutuste avatus ja teadlikkus, seejuures seotuna tehnoloogia võimalustega

Osalejad: Maret Mikk, Sirje Petersen, Toomas Aru, Veljo Lamp

Laudkond 3: Kultuuriasutuste kui vahendajate avatus ja teadlikkus

Osalejad: Hanna-Liis Kont, Mati Kaalep, Anneli Saro, Endel Peets

Laudkond 4: Kodu ja kogukond

Osalejad: Juhani Jaeger, Elo Lutsepp, Madis Mikkor, Kristjan Raba, Hillar Sein

Laudkond 5: Kultuuriasutuse avatus ja teadlikkus

Osalejad: Kaarel Tarand, Kaja Allilender, Piret Villmann, Ülle Talihärm

Laudkond 6: Kodu ja kogukond

Osalejad: Erni Kask, Külli Hansen, Mariann Raisma, Mart Jagomägi

Arenguvõimalusi lahkavas arutelus toodi lisaks välja:

- oluline on mõtestada, kuidas on seotud kultuuri kogemine, tarbimine ja selles osalemine. Kogeja positsioon võib olla muutuv, näiteks muuseumit külastades võib sellest saada ka sisu loov roll. Oluline on kahesuunaline liiklus kultuuri loojate ning külastajate / osalejate vahel;
- järelkasvu all võime mõelda ka laiemalt kui ainult lapsed ja noored, selle ehitamine peaks olema vanusest sõltumatu – hõlmama eri rühmi, näiteks eakad, muukeelne kogukond jt rühmad, kes ei ole hetkel hästi kaasatud;
- tähtsal kohal on hoiakud, nendega on vaja tööd teha nii autorite kui ka kogejate seas – näiteks on oluline olla uudishimulik, tähtsad on ka populaarsusega seotud hoiakud;
- kui palju võiksime ja peaksime kõnelema võimust ja rahast? Kui haldusreformi tulemusena tekkisid uued, suuremad ja tugevamad omavalitsused, siis kuidas on see muutus mõjutanud kultuuriga seotud ülesandeid ja vahendeid?

2. Milline on olukord aastal 2019?

Osalejad hindasid hetkeolukorda seoses **kodu ja kogukonna** võimalustega, mh toodi esile järgmist:

Positiivsed trendid	Kitsaskohad
Valikuid on aja jooksul pidevalt juurde tulnud.	Valikute paljusust tekitab kihistumist.
Kolmanda sektori jõud ja haare kasvab.	Mentorite puudus, nii kodukohas kui ülikoolides.
Kogukondliku tunnetuse kasv (nt setod, mulgid).	Põlvkondade vaheline sidusus hõreneb.
Lasteaiad ja koolid toetavad osalejate järelkasvu.	Perede jaoks on keerukas rahaliselt panustada.
Valdkonnaüleste algatuste kasv.	Infomüra hulk kasvab, passiivsus suureneb.

Kultuuri tarbimine on otseses seoses sissetulekuga.
Kultuurist osasaamine on seotud geograafilise asukohaga.

Osalejad hindasid hetkeolukorda seoses **kultuuriasutuste** võimalustega, mh toodi esile järgmist:

Positiivsed trendid	Kitsaskohad
Tehnoloogia võimaluste kasutamine (nt muuseumid).	Uute sihtgruppide kaasamine jääb teadmatus, hirmu ning ressursside puudumise taha.
Lisategevused, nt ekskursioonid, noorteprogrammid.	Finantsiline ebakindlus, mis on osalt seotud väheste oskustega turutingimustes tulu teenida.
Kogukondade kaasamine, mis omakorda loob paljusust.	Tagasiside kogumine on puudulik.
Teenusmajanduse areng.	Teenuste riskasutamine vähene. Ülesannete ja vastutuse hajusus, puudub omavalitsuste ülene koostöö, killustatus. Infomüra hulk kasvab pidevalt, sh sotsiaalmeedia tõttu.

3. Sihid aastaks 2030 ja nendeni viivad tegevused

Kodu ja kogukonnaga seotud võimalused
<p>2030:</p> <p>Eesti elu on kultuurne. Jätkub tugeva kodanikuühiskonna areng, ühiskonnas on järjepidev avatus. Toimub teadlik järgmise põlvkonna loojate ja juhtide kaasamine. Lapsevanemad on kultuurini jõudmisel olulised teejuhid. Igas kodus ripub seinal maal. Kohalik kultuurielu on mitmekesine: ajutised näitused, külalissetendused, eriprojektid, <i>pop-up</i> tüüpi lahendused ja kultuurimobiilsus programmid kõikjal, eeskätt aga hajaasustatud ja madalama elatustasemega piirkondades. Kogukonnad saavad kasutada kultuuriosakuid, maal elavatele peredele kehtib kultuuritarbija palk. Eestisse elama asuvatele uus-sisserändajatele, nt tudengitele, tutvustatakse süstemaatiliselt Eesti kultuuri.</p>
<p>Tegevused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omaalgatuste igakülgne toetamine; - noorte omaalgatuse rahastamine riskikapitali põhimõttel; - kohapeal töötavate mentorite tegevuse soodustamine; - lasteaiarühmade suuruse vähendamine ja loovusõppe rolli suurendamine; - kultuuris osalemisest võiks vestelda mh arenguvestluste käigus; - sarnaselt spordi ja liikumise soodustamisega peaks algatama tööandja toetuse ka kultuurist osasaamiseks – näiteks kolm vaimse tervise päeva aastas vmt; - kogukondlike kultuuripaikade hoidmine ja arendamine; - perekondlike tegevuste soodustamine, nt kooliprogrammi ülesannete kaudu;

- võimaluse loomine üksikisiku poolt tasutava maksuraha suunamiseks konkreetsele algatusele või organisatsioonile;
- kunsti deponeerimise soodustamine, seda nii asutustele kui ka eraisikutele;
- Eesti kultuuri strateegilisem tutvustamine eestlastele, et lisaks uudishimule välismaiste vaatamisväärsuste vastu püsiks ja tõuseks ka huvi kodumaise vastu;
- IT võimaluste, sh andmebaaside, kasutamine kõrgkultuuri tutvustamiseks ja selliste võimaluste tutvustamine eeskätt maapiirkondades.

Kultuuriasutustega seotud võimalused

2030:

Looja, harrastaja ning kogeja vaheline koostöö on tihedam. Kadunud on pidev hirm eesti keele ja kultuuri kadumise pärast, samuti ei tehta nii jäika vahet kõrgel ja madalal, harrastusel ja professionaalsel kultuuritegemisel. Sellele aitab kaasa maast madalast isetegemisharjumuse toetamine. Kultuuriasutuste ökoloogiline jalajälg väheneb, kultuur panustab kliimaeesmärkide täitmisesse. Haridus- ja kultuuriasutused toimivad senisest rohkem integreeritult. Kultuuri vahendavad veebiplatvormid on tihedamalt seotud kultuuripoliitika kujundamisega. Tehnoloogia areng on teinud võimalikuks pakkuda digituure, digiprille jmt koos erinevate VR võimalustega; teisalt oleme osanud tajuda oma juuri ning kultuuri on teatud pidurdusjõuks digi- ja tööstusmõtjudele. Kultuuri vahendajate tegevused on seotud uus-sisserändajatele suunatud tegevustega. Riik toetab baasrahastusega pikemaajalisi püüdlusi, sh eriprogrammiga kõrgkultuurist osasaamist. Regioonides töötab üha enam kaasaegse haridusega kultuurikorraldajaid. Loodud on selge otsustus- ja vastutussüsteem konkreetse rahastusega, selgete prioriteetidega. Koostöö eraettevõtlusega areneb. Suureneb kultuuri nähtavus digikeskkonnas.

Tegevused:

- haridus- ja hoolekandetasutuste teadlikum kaasamine ja sidumine kultuurivaldkonnaga;
- riigigümnaasiumite ressursi arendamine mitmekülgsemaks, et koolivälisel ajal oleks see kultuuri teenistuses;
- kultuurihariduse arendamine ja soodustamine;
- kultuurielamuste soovitamise ja sinna suunamine perearstide kaudu (stressi ennetamiseks ja maandamiseks jm seotud põhjustel);
- intelligentse elukeskkonna ja ruumikujunduse arendamine;
- toetamise mehhanismide selguse ja läbipaistvuse suurendamine (sh KOV tasandil);
- täiendõppe võimaluste avardamine;
- valdkondade ülese koostöö tihendamise;
- tudengitele suunatud pakkumiste tegemine, teadlik kaasamine ja karjääri planeerimine;
- eakate teadlikum kaasamine;
- luua stipendiumid tippkunstnike ja harrastajate koostööks;
- teadlik looja ja kogeja suhtluse kujundamine (programmid jmt);
- kultuurimänedžeride kompetentside kasvatamine;
- publiku uuringute regulaarne läbiviimine;
- kultuuriasutuste koostöö koolidega, et kultuuri kogemine oleks võimalikult mitmekesine (nt helistuudiote kasutamine jmt);
- kultuuriasutuste rahvusvahelistumise arendamine;

- aruandluse muutmine vähem formaalseks ja rohkem mõjudega arvestavaks (sh nt keskkonnamõjude teadlik arvestamine jmt);
- taaskasutuse edendamine kultuuriasutuste tegevustes;
- publiku kaasamisel suurema tähelepanu pööramine väljaspool Eestit elavatele inimestele;
- korralduskulude doteerimine vastavalt asukohale ja demograafilisele olukorrale;
- avalike ressursside laiem kasutamine – nt ERR heliarhiivi avamine vanadekodudele jmt;
- kultuuriasutuste toodete ja teenuse arendamine koostöös eraettevõtlusega.